Dnro 001/81/2022

Miia Kannisto

14.9.2022

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönne 13.9.2022

HE 130/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana

Akava ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana.

Ehdotettavaa lakia sovellettaisiin tilanteissa, joissa asiakkaiden tai potilaiden henki vaarantuu tai asiakkaiden tai potilaiden terveys vaarantuu vakavasti kuntien tai kuntayhtymien järjestämää terveydenhuoltoa tai kotihoitoa koskevan työntekijäjärjestön työtaistelun aiheuttaman henkilöstövajauksen vuoksi. Laissa säädettyjä keinoja voitaisiin soveltaa vain, jos muut keinot eivät ole riittäviä asiakkaiden tai potilaiden hengen vaarantumisen tai terveyden vakavan vaarantumisen estämiseksi, ja vain siinä laajuudessa, kuin se on mainitussa tarkoituksessa välttämätöntä.

Esityksellä hallitus pyrkii turvaamaan potilasturvallisuuden tilanteessa, jossa työtaistelun johdosta potilaiden henki tai terveys voi välittömästi vaarantua. Näissä tilanteissa työtaistelupäätöksen tehnyt järjestö ei myöskään ole suostunut sopimaan suojelutyöstä.

Selvä lähtökohta on, että perusoikeudeksi katsottavan työtaisteluoikeuden käyttämistä ei tule rajoittaa lainsäädännöllä. Toisaalta yleisenä periaatteena tulee huomioida se, että oman perusoikeuden käyttäminen ei saa johtaa toisen perusoikeuden poistamiseen. Perusoikeudet toteutuvat eri tilanteissa ja aikoina eri vahvuisina ja voivat myös olla ristiriidassa keskenään. Oikeus elämään on keskeinen perusoikeus ja siihen kohdistuvat rikkomukset voivat olla peruuttamattomia. Kyseiseen oikeuteen kohdistuvaa rikkomusta ja uhkatasoa tulee kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti ja muut perusoikeudet huomioiden. Tästä syystä yhdistymisvapauteen kohdistuvien rajoitusten pitää olla tarkkarajaisia, välittömään uhkaan perustuvia ja oikeasuhteisia. Lakko-oikeuden rajoittaminen on mahdollista vain erittäin äärimmäisissä tapauksissa ja silloinkin sen on oltava viimesijainen ja erittäin tarkkarajaiseksi poikkeukseksi niin ajallisesti kuin soveltamisalankin osalta määritelty keino. Hallituksen esityksessä tämä ei kaikilta osin toteudu.

Akavan mielestä olennaisen tärkeää on kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, että ennen kuin lain tarkoittamalla tavalla puututaan työtaisteluoikeuteen, tulee kaikin muin tavoin yrittää järjestää toiminnot hengen ja terveyden turvaamiseksi.

Ensisijaisesti työmarkkinaosapuolia tulee tukea sovun aikaan saamiseksi ja työtaistelun välttämiseksi.

Akavan huomioita esityksen yksityiskohtiin

Lakiluonnoksen 4 §:ssä säädettäisiin siitä, että pykälän muiden edellytysten täyttyessä henkilön on tehtävä työnantajan määräämiä muita ammattitaitoaan vastaavia tehtäviä.

Pykälä on kirjoitettu niin, että työtehtävien muuttamista ei ole rajattu työtaistelusta johtuvaan hengen ja terveyden uhkaan. Periaatteen toteaminen 1 §:ssä ei ole riittävää. Pykälä antaa työnantajalle siis liian laajat valtuudet muutoinkin kuin työtaistelun johdosta muuttaa työtehtäviä. Tehtävien muuttamismahdollisuus tulee rajata työtaistelusta johtuviin tilanteisiin.

Pykälän 1 momentissa on todettu työnantajan mahdollisuus määrätä ammattihenkilö suorittamaan tavanomaisten työtehtäviensä lisäksi tai sijasta *muita ammattitaitoaan vastaavia tehtäviä,* jos se on välttämätöntä asiakkaan tai potilaan hengen vaarantumisen tai terveyden tai välttämättömän huolenpidon vakavan vaarantumisen estämiseksi. Momentin perustelut jatkuvat siten, että ammattihenkilö ei saisi suorittaa sellaisia tehtäviä, joihin hänen koulutuksensa ja ammattitaitonsa ei anna riittäviä edellytyksiä. Määrättäessä henkilö uusiin tehtäviin, on työnantajan selvitettävä, mitä tehtäviä työntekijä on kykenevä tekemään.

Hoitohenkilökunnan vaje ja puuttuva suojelutyö esim. teho-osastoilla tarkoittaa sitä, että työnantajat tulevat antamaan lääkäreille suojelutyömääräyksiä. Painotamme mahdollisten määräysten antamisessa erityisesti sitä, että työnantajien on huomioitava ja varmistettava jokaisen lääkärin osaaminen tehtävään hyvissä ajoin ennen määräyksen antamista, mikäli annettu tehtävä/toimenpide ei kuulu lääkärin tavanomaisiin virkavelvollisuuksiin.

Lääkärien ja hoitajien tehtävät ja koulutus poikkeavat merkittävästi toisistaan eikä lääkärin koulutus tuo pätevyyttä kaikkeen hoitajan työhön. Esimerkiksi ja erityisesti teho-osastolla työskentelevien hoitajien työnkuvaan kuuluu erityistä osaamista vaativia tehtäviä, kuten erilaisten hoidossa käytettävien laitteiden käyttö. Näihin lääkärillä ei ole osaamista joko lainkaan tai on vain osittain tai jokin muu välttämätön edellytys tehtävän/toimenpiteen suorittamiselle puuttuu tai on vaillinainen. Kuten esityksessäkin on tuotu esiin, tällaiseen, erityisosaamista vaativaan tehtävään pätevöityminen edellyttää erityistä kouluttautumista eikä hallituksen esityksessä tarkoitettu

perehdyttäminen tehtävään tuo riittävää ammattitaitoa tehtävän suorittamiseen potilasturvallisuutta vaarantamatta.

Lisäksi 4 §:n perusteluissa on todettu, että määrättäessä henkilö uusiin tehtäviin, on työnantajan selvitettävä, mitä tehtäviä työntekijä on kykenevä tekemään. Tältä osin perusteluihin tulee lisätä aikamääre ”hyvissä ajoin”. Lisäksi erillisenä mainintana on täsmennettävä, että mikäli henkilöllä ei ole ko. osaamista, suojelutyömääräystä ei ole mahdollista antaa. Suojelutyön määrääminen henkilölle, jolla ei ole tehtävään riittävää osaamista, on selkeästi suljettava pois. Suojelutyöhön määrätyllä on oltava mahdollisuus myös kieltäytyä työstä, johon hänellä ei ole riittävää osaamista. Potilaan tulee voida olettaa, että häntä hoidetaan asianmukaisella ammattitaidolla.

Lääkärien vastuu potilasvahinkotilanteessa on jo nyt laaja, joten suojelutyövelvoite edellä esitetyssä tilanteessa johtaisi lääkärin kannalta kohtuuttomaan tilanteeseen oikeusturvan näkökulmasta. Akava yhtyy Lääkäriliiton kantaan, jossa se esittää lakiin lisättäväksi, ettei lääkäriä saa laittaa vastuuseen hoidossa tapahtuvasta virheestä tai vahingosta, mikäli lääkäri a) tilanteen pakottamana tai b) työnantajan määräämänä suorittaa kyseisen tehtävän. Lain perusteluissa tulee käydä ilmi, miten lääkärin tulee ilmaista osaamisensa riittämättömyys. Osaaminen ja ammattitaito on merkittävä asia erityisesti potilasturvallisuuden, mutta myös suojelutyöhön määrätyn oikeusturvan näkökulmasta.

Edellä sanottu soveltuu myös muihin ammattiryhmiin. Olemme huolestuneita työntekijöiden oikeusturvasta tilanteissa, joissa työntekijä määrätään tekemään työtä, jota hän ei koe osaavansa.

Kuntien yhteistoimintalain täydellinen sivuuttaminen ei ole perusteltua. Vaikka on ymmärrettävää, että päätöksiä joudutaan tekemään nopealla aikataululla ilman yhteistoimintamenettelyä, ei kuntien yhteistoimintalain 15 §:n mukaista jälkikäteistä yhteistoimintaa ole perusteltua sivuuttaa.

Työaika- ja vuosilomasäännöksistä poikkeaminen valmiuslaissa säädettyyn tapaan ei ole perusteltua. Säännösten soveltaminen johtaa työntekijöiden ja viranhaltijoiden työssäjaksamisen näkökulmasta kohtuuttomuuteen ja lopputulos voi olla potilasturvallisuuden näkökulmasta päinvastainen kuin on tavoiteltu.

Akava ry:n puolesta

Miia Kannisto
johtava asiantuntija

Rautatieläisenkatu 6
00520 Helsinki
www.akava.fi